

2 Karaktärisering av kyrkoanläggningen

2.1 Kyrkomiljön

Vidbo kyrka är belägen i ett område av riksintresse för kulturmiljövården i Sigtuna kommun. Landskapet bryts av spridda moränhöjder bebyggda med ensamgårdar eller mindre byar med väl bibehållen äldre karaktär.

Kyrkan ligger i en svag sluttning intill en ålderdomlig landsväg och omges av ett svagt kuperat odlingslandskap. Kyrkan omges av en muromgärdad kyrkogård och på en höjd intill norra bogårdsmuren står klockstapeln. I liv med den södra bogårdsmuren ligger det Gardtmanska gravkoret från sent 1700-tal. Utanför bogårdsmuren vid landsvägen står ett äldre sockenmagasin och norr om muren ligger en mindre rödfärgad materialbod. Söder om kyrkogården ligger församlingsbyggnaden uppförd under 1980-talet samt en grusad parkering anordnad för kyrkobesökare.

Utanför muren i sydöst ligger en år 1939 uppförd privatbostad med tillhörande uthusbyggnader.

2.2 Kyrkan

Kyrkan är uppförd av natursten med tegel i vapenhusets gavelröste samt i omfattningar och valv. Fasaderna är spritputsade med slätputs i omfattningar och blindingar avfärgade i en vit kulör. Vapenhusets gavelröste är synligt tegel med vita blindingar. Sadeltaken är skiffertäckta. Vindskivorna av tjärat trä är kontursågade.

Kyrkan består i sina äldsta delar av långhus med smalare kor bevarat från 1200-talet. Under 1400-talet revs en ursprunglig absid och koret förlängdes. Härigenom fick kyrkan en ganska säregen plan med ett ovanligt långt och smalt östparti. Vapenhuset med sitt dekorativt utformade tegelröste byggdes till under 1400-talet. Sakristian som ansluter till det förlängda koret är uppförd 1753.

Samtidigt som koret förlängdes valvslogs kyrkan och fick kalkmålade väggar och valv. Det ursprungliga långhuset och 1400-talskoret har ribbvalv medan den främre delen av långhuset, det ursprungliga koret, är tunnvalvt. Kalkmålningarna tillhör den sk Ärentunagruppen och dateras till 1400-talets mitt. I kyrkans två västliga travéer togs kalkmålningarna fram år 1933.. I övrigt är kyrkans väggar och valv vitkalkade.

Till kyrkans bevarade medeltida föremål hör tre träskulpturer som är rester från ett tidigt 1400-tals altarskåp vidare samtliga träskulpturer från ett senare 1400-tals altarskåp samt ett gotiskt triumfkrucifix.

De skurna bänkdörrarna från 1600-talet användes när bänkarna gjordes nya år 1768. Till 1700-talsinredningen hör även läktaren och orgelfasaden. Till orgelns ursprungliga utsmyckning hör den träskulptur som nu är placerad på läktarbarriären.

Predikstolen, altarringen och altaruppsatsen är tillkomna i ett sammanhang år 1862. Altaruppsatsen sattes ihop av delar av äldre inredningsdetaljer, bl a delar från 1700-talets altarpredikstol. En relief i trä uppsatt på södra långhusväggen är också en rest av den tidigare altarpredikstolen. Den fasta inredningen är hållen i gråblå marmoreringsmålning.

Till kyrkans moderna tillägg hör dopfunten av huggen sten från 1960-talet.

2.3 Kyrkogården

Kyrkogården ligger i en svag sluttning mot landsvägen och var ursprungligen mindre än nu. Utvidgningar har skett åt väster och sannolikt även åt norr. Kyrkogården omges av en mur av gråsten i vilken delar av den medeltida muren ingår i öst. I bogårdsmuren längst med landsvägen står en milsten vars fundament är inbyggt i muren. Bogårdsmuren har tre ingångar varav den västra har firsidiga vitkalkade grindstolpar med plåthuvar krönta av stenklott och grindar av järn. Ingångarna i norr och söder har grindstolpar av granit med järngrindar av samma utformning som den västra ingångens grindar.

Kyrkogården är beväxt med gräs med grusade gångar och är anlagd i två nivåer med en trappa emellan. I kyrkogårdens nordöstra del är en minneslund anlagd.

Kyrkogården omges av en trädkrans som utgörs av alm, lind och lönn. Tre större solitärträd finns vid den grusade gången från den västra ingången.

Merparten av kyrkogårdens gravvårdar är resta stenar i rad i gräskvarter. Kyrkogårdens äldsta gravvårdar finns framförallt i kyrkans närhet. Ett fåtal grusade gravar med stenram finns bevarade. Längs muren i öst har borttagna gravvårdar ställts upp mot muren.

2.4 Klockstapeln

Klockstapeln ligger på en höjd intill bogårdsmuren. Den är uppförd som en öppen stapel men är senare inbyggd och panelad. Klockstapelns fasader, med utställd nedre del, är rödfärgade med tjärade luckor. Stapeln täcks av en karnissvängd, spånklädd huv krönt av en spira med flöjel i vilken årtalet 1744 är urklippt.

2.5 Gardtmanska gravkoret

Gardtmanska gravkoret kallades tidigare Norrbys gravkor och tillhör Norrby fideikommiss. Gravkoret, en mindre rektangulär tegelbyggnad, är uppfört sent 1700-tal. Fasaderna är putsade och avfärgade i vitt med profilerad taklist. Den stickbågiga portöppningen har en plåtbeslagen port med årtalet 1780. Koret är täckt av ett valmat plåttak med spira och flöjel i vilken årtalet 1824 är urklippt.

2.6 Sockenmagasin

Intill landsvägen vid kyrkogårdsmuren ligger det den byggnad som troligen var det gamla sockenmagasinet. Byggnaden är uppförd av rödfärgat liggtimmer med svarta knutbrädor, vindskivor, port och fönsterluckor. Sadeltaget är täckt med enkupigt lertegel.

2.7 Materialbod

Intill kyrkogårdsmurens ingång i norr ligger en under 1900-talet uppförd mindre förrådsbyggnad klädd med rödfärgad slät panel. Sadeltaget är täckt med mossbeväxt tvåkupigt tegel.

2.8 Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

Kyrkomiljön med den medeltida kyrkan, den muromgärdade kyrkogården, klockstapeln, sockenmagasinet och det Gardtmanska gravkoret är en samlad miljö med ålderdomlig karaktär.

Den ursprungliga romanska kyrkan har förlängts och byggts till enligt ett mönster som är typiskt för upplandskyrkor. Med undantag för sakristian har kyrkan bevarad medeltida sträckning, murverk och takstomme som i sig utgör ett byggnadshistoriskt dokument. Kyrkans har med sitt långhus med smalt och lågt östparti, sitt vapenhus med tegelblinderade röste och höga takfall exteriört en medeltida karaktär.

Kyrkorummet med väggar och valv tillkomna i fler etapper präglas av en medeltida karaktär. Det ursprungliga långhuset har kalkmålningar av stort konsthistoriskt värde och som bidrar till kyrkorummets medeltida prägel. I övrigt präglas kyrkorummet av bänkinredningen med sällsynta dörrar från 1600-talet, 1700-talets läktare och orgelfasad samt 1800-talets predikstol och altarring. Kyrkorummet har få men värdefulla inventarier med stark anknytning till kyrkans historia.

Att särskilt tänka på vid användning och förvaltning av kyrkoanläggningen och byggnaderna

- kyrkan med muromgärdad kyrkogård, klockstapel och gravkor utgör en samlad miljö med ålderdomlig karaktär
- kyrkobyggnadens medeltida karaktär
- kyrkan senmedeltida sträckning samt medeltida murverk och takstomme
- kyrkorummets kalkmålningar och valv har en medeltida prägel
- bänkinredningen med dörrar från 1600-talet

2.3 Källor, litteratur och övriga uppgifter

Boëthius, Ulf, Vägvisare till kyrkorna i Stockholms län, Uddevalla, 1980.

Bonnier, Ann Catherine, Kyrkorna berättar, Upplands Kyrkor 1250-1350, Upplands Fornminnesförenings Tidskrift 51, Uppsala, 1987.

Riksantikvarieämbetet, Byggnadsregistret, www.raa.se, Kyrkobeskrivningar och administrativa uppgifter, Vidbo kyrka, N. Olsson, 96-10-28

Sveriges kyrkor, Uppland, Band IV, Häfte 2, Volym 11, R. Josephson och I. Wilcke-Lindqvist, Vidbo kyrka, Stockholm, 1920

Upplands kyrkor -5, Band I, I. Wilcke-Lindqvist, Uppsala, 1947

Länsstyrelsen i Stockholms läns arkiv

Stockholms läns museums arkiv

Kyrkan med muromgärdad kyrkogård som sträcker sig ned till landsvägen.
Foto: Lisa Sundström, april 2004.

Kyrka med kyrkogård från nord-väst. Långhus och smalare kor från 1200-talet, förlängt kor och vapenhus från 1400-talet. Sakristian och det Gardtmanska gravkoret är uppförda under 1700-talet. Foto: Lisa Sundström, april 2004.

Kyrkans ingång i bogårdsmuren intill det Gardtmanska gravkoret. Vapenhuset har tegel med slätputsade, vita blindingar i gavelröset. Foto: Lisa Sundström, april 2004.

Kyrkogård och bogårdsmur från syd-väst. Klockstapeln från 1700-talets mitt står på en höjd norr om muren. Foto: Lisa Sundström, april 2004.

Interiör med koret åt öst. Foto: Lisa Sundström, april 2004.

Interiör med det bemålade ursprungliga långhuset och orgelläktaren åt väst. Foto: Lisa Sundström, april 2004.